

Croatica XXI (1990) — 34 Zagreb

Izvorni znanstveni članak

Tihana Mršić

»GOSPIN PLAČ« IZ RUKOPISA ARHIVA HAZU Ia10
U ODNOSU PREMA »PLAČEVIMA« JAKOVA
MIKALJE I MATIJE DIVKOVIĆA

UDK 886.2—02

Autor članka uspoređuje rukopis Gospina plača iz Arhiva HAZU (I a 10) s »plačevima« J. Mikalje i M. Divkovića. Tekst je gotovo istovjetan s Gospinim plačem J. Mikalje (Bogoljubno razmišljanje od očenaša, Požun 1642). Autor pretpostavlja, osim Divkovićeve i Mikaljine varijante, postojanje jedne proširene varijante »plača« koju su morala poznavati sva trojica pisaca. Pisac Akademijina rukopisa I a 10 Dubrovčanin je, vjerojatno romanskog podrijetla.

0. Hrvatske srednjovjekovne dijaloške pjesme bile su uglavnom vezane uz pasionsku tematiku, osjećajno najbližu vjernicima. Najčešća i najomiljenija dijaloška pjesma o zbivanjima tijekom muke i smrti Isusove jest *Plač Marije*, dijalogizirano i versificirano pričanje usredotočeno na Marijinu tugu.¹ Međutim, ovo djelo, u osmeračkim distisima, nije ni jedno ni jedinstveno. Njegova tema obrađivana je najprije *narativno*, na temelju tekstova evanđelja s lirskom impostacijom kakvu nalazimo u pjesmi *Pisan ot muki Hristovi*, zapisanoj krajem XIV. stoljeća, ili u nizu pjesama *Korčulanske pjesmarice*, u kojima se posebno obrađuju pojedini stadiji Isusove muke. Zatim se obrada u *narativno-dijaloškom* obliku proširila na dulju pjesmu, tzv. *Plač*. Takav se *Plač* već u XV. stoljeću u nas razvio u nekoliko verzija koje se djelomično podudaraju, dokazujući time postojanje zajedničke osnove.

No ipak, ocrtavaju se dvije osnovne redakcije *Plača*: tzv. *hvarska* (koju bi zapravo valjalo zvati *osorskom*, jer je njezina najstarija verzija sačuvana u osorskom dijelu *Osorsko-hvarske pjesmarice* iz 1530), a nalazi se u više dalmatinskih *latiničkih* pjesmarica iz Korčule, Raba, Budve i dr. Tekstovi ove redakcije variraju od 700—1.400 stihova, i za njih je karakteristično da su ostali u više ili manje *narativnom* obliku, tj. od ove redakcije nije se razvilo scensko oblikovanje.

Vjerojatno najstariji rukopis druge redakcije *Plača* sačuvan je u *Rapskoj* ili *Pičičevoj pjesmarici* iz 1471. godine, a i to je prijepis starijeg predloška. U nekih 990 stihova naglašeniji je dijaloški oblik, ali su didaskalije još uvijek uključene u versificirano pričanje radnje (ili su naknadno versificirane). Uglavnom, ova redakcija *Plača*, postepenim odvajanjem kasnije prozних didaskalija, vodi, polovicom XV. stoljeća, dramatisaciji čitava tijeka muke Isusove, odnosno stvaranju hrvatske crkvene drame. Ikavski elementi upućuju na južnije krajeve, premda su sačuvani jedino u glagoljskim rukopisima s područja oko Vinodola.

Stari narativni tekstovi, osobito *Plač Gospin*, jedne ili druge redakcije, zadržali su se u praksi dulje nego stara pučka prikazanja, već potpuno anakrona u XVII. stoljeću. Tako je poznato da su se na Hvaru, u procesijama za Veliki petak, pjevali plačevi koji se ni u XX. stoljeću nisu mnogo razlikovali od tekstova iz XV. stoljeća.

Plač se raširio u sve naše krajeve bez obzira na dijalekt. Toj popularnosti svakako su pridonijeli i njegovi prvi kompilatori, odnosno izdavači. Matija Divković 1616. godine izdaje bosančicom u *Nauku karstianskom s mnoziemi stvari duhovniemi*, u tzv. *Malom*

---

¹ V. Štefanić, *Hrvatska književnost srednjega vijeka*, Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 1, *Uvod*, Zagreb 1969.

nauku (jer je izdan u šesnaestini), svoju kompilaciju *Plača Blažene Gospe Divoce Marije*. Dosad najstarije poznato latiničko izdanje *Plača* objavio je Jakov Mikalja u Požunu 1642. godine, u knjizi *Bogoljubno razmišljanje od očenaša* (čuva se u Bibliothèque Nationale u Parizu), a sljedeće latiničko izdanje priredio je Petar Knežević u knjizi *Muka Gospodina našega Isukrsta i Plač matere njegove*, izdanoj u Veneciji 1753. godine.

Stih hrvatske srednjovjekovne dijaloške pjesme jest *osmerac*, proizašao iz latinske crkvene himnodije, koju su u naše krajeve donijeli *benediktinci*. Ovaj red, kako je poznato, bio je jako raširen u nas i imao je velik utjecaj na naše latinske i glagoljske liturgijske tekstove. Od XIV. do XVI. stoljeća *osmerac* je već standardni oblik našega pjesništva.

1. U Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu postoji jedan latinički rukopis *Gospina plača*² o kojemu je pisao S. Đorđević krajem prošlog stoljeća³. Usporedio ga je s Divkovićevim *Plačem* iz *Malog nauka*, te ga je, bez obzira na velike i česte razlike u dijalektu, u izboru i poretku riječi, pa i u čitavim dijelovima teksta, kojih u navodnom predlošku uopće nema, naslovio »prijepisom Divkovića«. (Naime, na omotu rukopisa stoji zapisano, Kukuljevićevom rukom: »Plač Gospin od fra. Matije Divkovića«.) Stoga ga ni ne objavljuje u cijelosti već citira samo sporna mjesta. Po njegovu mišljenju, rukopis je iz XVIII. stoljeća, jer je pisan »latiničkim pravopisom onoga doba tj. talijanskim pravopisom«.

U međuvremenu je V. Putanec⁴ pronašao do sada najstarije poznato latiničko izdanje *Gospina plača*⁵ u knjizi *Bogoljubno razmišljanje od očenaša*, objavljenoj u Požunu 1642, koju je atribuirao Jakovu Mikalji. Uspoređivanjem tog teksta s Divkovićevim zaključio je da je riječ o skoro doslovnom prijepisu Divkovićeve *Plača* iz *Malog nauka* objavljenog 1616, uz nekoliko promjena i dopuna koje upućuju na postojanje i nekog drugog rukopisnog teksta *Plača*, ili pak na to da je Mikalja napamet znao još neke dijelove *Pla-*

² Pod signaturom I a 10.

³ Glas SKA 53, 79—88.

⁴ Rasprave Zavoda za jezik, knjiga 6—7, Zagreb 1980—1981. Za ostalu literaturu vidi: N. Kolumbić, *Hvarski dijaloški »plačevi«*, »Čakavska rič« 1, 1978, 21—44 i 2, 1978, 35—94; N. Kolumbić, *Starohrvatska pasionska drama i pitanje stranih izvora*, Radovi FF u Zadru 1975—1976, Zadar 1976, 259—270; C. Fisković, *Ulomak »Gospina plača« iz Splita*, *Priilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 24, 1958, 283—287; F. S. Perillo, *Hrvatska crkvena prikazanja*, »Mogućnosti« (Split), god. 24, 1977, br. 10, 1120—1146, br. 11, 1248—1387, god. 25, 1978, br. 1, 35—54. Historijat tekstova daje N. Kolumbić u »Čakavskoj riči« 1, a bibliografija se nalazi u Perillovu članku.

⁵ Pariz, Bibliothèque Nationale, signatura D 53254.

ča. Putanec je upoznat s tekstom rukopisa koji se nalazi u Arhivu HAZU, te zapaža da se ovaj slaže s Mikaljinim u onim dijelovima koji se ne nalaze u Divkovića. Budući da je Akademijin rukopis još jedna karika u povijesnom lancu naše književnosti, a i jezično je vrlo zanimljiv, ovdje se šire opisuje, objavljuje u cijelosti, te uspoređuje s preostalim dvama tekstovima *Plača*.

U nastavku ćemo Akademijin tekst zvati tekstom **A**, Mikaljin *Plač* tekstom **M**, a Divkovićeve tekstom **D**. Kako od ovih triju tekstova najviše stihova sadrži Mikaljin (584, tekst **A** 550⁶, tekst **D** 434 u zagrebačkom primjerku iz 1616. u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci⁷), ostala dva teksta uspoređivat ćemo prema broju i redosljedu Mikaljinih stihova, kojih se broj, u potpunosti, poklapa s brojem stihova teksta **A** (izuzev 34 posljednja stiha, kojih **A** nema jer ovdje nedostaje jedan list).

2. Opis rukopisa **A**

2.0. Formalni opis:

Rukopis je formata 137 × 100 mm, 22 lista na papiru. Na folijama od 1—16v nalazi se *Plač Gospin*, od 17—19 *Pjesan od Božića*, od 19v—20v *Vark Vjeronanja*, od 20v—21 *Svark Deset Zapovijedi*, pri dnu folija 21 i na foliju 21v *Pozdravljenje k svakomu udu Isukarstovu i Priporučenje samoga sebe njemu*, 22. prazna strana, a na strani 22v nalazi se školski matematički zadatak na talijanskom jeziku.

Vodeni znak — kardinalski šešir s grbom na štitu — premda se ne može točno identificirati u literaturi, svakako pripada skupini talijanskih vodenih znakova koji se javljaju uglavnom do sredine 17. stoljeća, te se tako može ustanoviti da je rukopis mogao nastati najranije u drugoj polovici 17. stoljeća.

Prema E. Heawoodu (*Monumenta chartae papyraceae »Watermarks I, mainly of the 17th and 18th centuries«*, Holland 1950) približno je sličan vodenim znakovima pod brojevima 789—799, koji su datirani najkasnije 1646. godinom.

2.1. Grafija:

Grafija je u osnovi talijanska, premda neujednačena i nesistematična:

⁶ Nedostaje list sa stihovima 551—584.

⁷ Signatura R-II-b-16.8. Nedostaju listovi sa stihovima 447—540.

- /a/ a, aa (rijetko ima udvojeno a kao u **Jaa**, stih 449)
 /c/ z (zarque, 15); z (obuzite, 33)
 /č/ c (plac, 4); ci (oblaciaqu, 269)
 /ć/ ch (pomoch, 75); chi (chie, 45); cch (qocch, 509)
 /đ/ gi (pogie, 340); gh (pogh, 426); ghi (vighiu, 429); di (Vandielisti, 3)
 /g/ g (gorka, 1); gh (nagh, 24, draghe, 19)
 /h/ h (samo u **Hoch**, 389 i **humiglieno**, 339), inače ga izgovara kao /k/
 /ii/ ij (pridauscijnga, 336)
 /j/ i (iere, 484), ali /ij/ ij (**Marija**, 373), /iji/ ij (**Marij**, 501)
 /k/ k (muka, 1); ch (gorchiem, 8, prilicha, 66, doch, 120); q (zarque, 15); c (cante, 14)
 /gz/ x (xemgli /gzemlji/, 363)
 /ks/ x (ustresoxe /ustresokse/, 106)
 /lj/ gli (mogliu, 5)
 /nj/ gni (gniq, 94, kamegniem, 103)
 /r/ ar (**Isukarsta**, 2)
 /s/ s (**Gospin**, 0); š (vaš, 7)
 /š/ sc (poscteni, 11); sci (priskociscie, 57)
 /u/ u majuskulama V (**Vcin**, 37)
 /v/ u (**Iuanu**, 3); v (**Vandielisti**, 3)
 /vu/ u (glau, 363, zarqu, 191, ou, 466, sude, 136)
 /z/ s (sa, 23)
 /ž/ sg (sviedosgbe, 207); sgi (sgialost, 27).

Dok Mikalja ima dosta udvojenih konsonanata i vokala, u **A** ih nalazimo sporadično, više kao izuzetke (**kotte** za **tko te**, 271; **datti** za **da ti**, 311; **Matti**, 440; **jaa**, 449, **alli**, 173; **ranna**, 50; **s nebba**, 85; **Anni**, 115; **padde**, 180; **svakka mukka**, 451, **otto**, 235; **sinnie**, 498; **nebbi**, 293). Međutim, u pisanju konsonanata tekst **A** dosta se poklapa s Mikaljinim,⁸ premda mu je grafija mnogo lošije riješena i toliko neujednačena, da bi se po njoj teško moglo zaključiti da je prepisivano iz Mikalje, već prije da je tekst pisan po sjećanju.

Tomu u prilog govori i lošija versifikacija. Naime, budući da je **A** rukopisni tekst, pisan s mnogo manje pažnje nego što su to tiskani tekstovi Mikalje i Divkovića, često se događa da iskače iz osmerca, kao npr. u stihovima:

⁸ U rješenjima za /č/, /đ/, /š/, /ž/, /lj/, /nj/, ali Mikalja je u tome konstantan, a tekst **A** nije.

	(407)	pribiše mu ruke i noge	
umjesto		pribiše mu ruk' i noge	u Mikalje,
i		pribiše mu ruke noge	u Divkovića
ili	(456)	zuči i osta prinesošē	
naspram		zuč i octa prinesošē	u Mikalje itd.

2.2. Jezične osobine rukopisa A:

2.2.1. Osobna imena

Mandaliena (stih 55, naspram **Mandalina** u **M** i **D**)

Jezus (6 i dalje konstantno, naspram **Isus** u **M** i **D**)

Pilato (315, naspram **Pilat** u **M**)

Nikodem (513, naspram **Nikodim** u **M**)

Jozef (515, naspram **Josif** u **M**)

Likostrato (332, kao i **M. D** ima **Likostrato**)

Sva tri teksta imaju **Irud** za Herod.

2.2.2. Raguzeizmi:

mješte mene (437) umjesto **mjesto mene** kod **M** i **D**

brieme (333) umjesto **vrijeme** u **M** i **D**, ali ima i **vremena** (79/80)

pokli (87), **dokli** (120) umjesto **poke** i **dokle** u **M** i **D**

-s: **svies** (61), **oblas** (306), **milos** (320), **svietlos** (544), **tamos** (477)

-ao > -o: **imo** (312), **puko** (101), **reko** (199)

2.2.3. Tekst je ijekavski:

liena (56) naspram **lina** u **M**

đe (102) naspram **gdi** u **M** i **D**

bieše (245) naspram **biše** u **M** i **D**

biežati (401) naspram **bižati** u **M** i **D**

sviedočiti (184) kao **D**, naspram **svidočiti** u **M**

tiem (326) za **tīm** u **M**.

Umjesto hiperijekavizama u **M** i **D**, rukopis **A** ima pravilne oblike.

Tako:

(ras)cviliti (376) umjesto cvijeliti kod **M** i **D**

umirati (378) kao **D** za razliku od **D** koji ima umierati

blizu (333) kao **D** za razliku od **M** blijezu.

2.2.4.

Tekst **A** ima **prosiahu** (299) umjesto **prošahu** u **M**.

Ponegdje za 3. lice singulara imperfekta ima nastavak -aše umjesto -eše kod **M** i **D** kao **teciaše** (341), **željaše** (342), **grediaše** (369).

Također ima **nosim** (72) umjesto **nošu** kod **M** i **D**.

2.2.5.

Tekst **A** ima oblik **darćaše** (417) naspram **darhtaše** u **M** i **D**, te **ištete** (91) kao i **D**, za razliku od **M** koji ima **iščete**.

A ima **pošten** (11) kao i **M** za razliku od **D** koji ima **počten**.
 A ima **bičkante** na prvom listu rukopisa (i **bitkante** na 2. listu) kao i **M** (**bičkante**) za razliku od **biškante** u **D**.

2.2.6.

A ima **er** (72) umjesto **jer** u **M** i **D**,
odsgar (311) za **odzgor** u **M**,
suproč (90) kao i **M**, za razliku od **D** **suprot**,
jošt (177) umjesto **još** u **M** i **D**,
tu (180) umjesto **tuj** u **M** i **D**,
prie kao i **D** za razliku od **prija** u **M**.

2.2.7.

A ima **vojski** (90) kao i **M** za razliku od **vojsci** u **D**,
G'dvoru (169) kao i **D** umjesto **k'dvoru** u **M**,
svjedožbe kao i **M** za razliku od **svjedočbe** u **D** (207).

2.2.8.

A ima **piesni** (32) za **pjesne** u **M** i **D**,
ćeri (29) umjesto **kćerce** u **D** i **M**,
pride (85) kao i **M** za razliku od **priđe**,
primit (56) umjesto **prijat** u **M** i **pria** u **D**,
zaupi (206) umjesto **zavapi** u **M** i **D**,
podigoše (113) kao i **D** za razliku od **M** koji ima **podvigoše**.

2.2.9.

Rukopis **A** ima **koi** (46) za razliku od **ki** u **M** i **D**, i **tko** (232) umjesto **ko** u **M**.
 Akuzativ singulara od **ona** je kao i kod **Mikalje je** (50, 80, 437), naspram **ju** u **D**.
 Finalno **-m** > **-n**: **cesaron mu** (325).

2.2.10.

Rukopis **A** ima **spungu** (457) umjesto **spugu** u **Mikalje** i **Divkovića**. Također ima **kilouna** (269) za **skerlet** u **M** i **D** što prema usmenom pripovjedu V. Putanca predstavlja dosad nepotvrđeni grecizam od ngr. *'αλιxος* »skerlet, boja crvena kao skerlet»: ***alikovan** > ***alikovna tkanina** > (poimeničenje i elipsa) ***likovna** > (metateza) **kilovna**.

Da je pisac rukopisa **A** s područja Dubrovnika, nesumnjivo nas upućuju raguzeizmi **mješte**, **brijeme**, **pokli**, **dokli**, dočeci na **-s** (od **-st**), kao i kontrakcije participia prošlih (**-ao** > **-o**).

2.2.11. Grafija fonema /h/

H nema u riječima:

odarvati (262), kao i **M**, za razliku od **D** **odharvati**,

vene (422) kao i **D**, za razliku od *vehne* u **M**,
aime (261) kao i **M**, za razliku od *hajme* u **D**.
 Međutim, ima /k/ umjesto /h/ u slijedećim riječima:
aimeq (391, 491) umjesto *aime* u **M** i **D**,
ter ik (30) i *teriq* (498) za *ter ih* u **M** i **D**,
quđ (242) za *hud* kod **M** i *huđ* kod **D**,
qaglina (404) za *haljina* u **M**,
qini (322) umjesto *hini* u **M** i *hinji* u **D**,
qotie (329) za *hoti* u **M** i *hotie* u **D**,
qocch (509) umjesto *hoć* u **M**,
qodech (131) umjesto *grede* u **M** i **D**,
qarlo (170) za *harlo* u **M** i **D**.

No, rukopis **A** ima *h* slovo *h* na dva mjesta i to u riječima:

Hoch (389) kao i **M** za razliku od *oć* u **D**,
*Humiglieno*⁹ (339) za *umiljeno* u **M** i **D** (vjerojatno prema lat. *humilis*).

Hoch i *Humiglieno* ukazuju na to da pisac poznaje slovo *h* kao grafiju za (*h*) te da je vrlo vjerojatno da slovo *q* izgovara samo kao /k/, kao u *qara* (151) i *zarqua* (15), a ne i kao /h/. Dokaz tome su i grafije: *k* u *terik* (30) za /h/¹⁰ kao i *x* (*ks*) u *ustresoxe* (106) /ustresokse/ za /hs/.

To nas navodi na zaključak da je pisac možda romanskog porijekla. Dakle, vjerojatno Talijan, ili možda čak autohtoni Roman u Dalmaciji.¹¹ Promjena /h/ > /k/ poznata je i u nekim štokavskim govorima, npr. zetsko-lovcenskom (usp. Ivić 1958, str. 213). Međutim, stih

(309) reče *Jesu a Pilato*

mislim da ovim dativom *a Pilato* ipak jasno ukazuje na autora romanskog porijekla.

3. Komparacija rukopisa¹²

Prilikom uspoređivanja teksta **A** s Divkovićevim i Mikaljinim ubrzo se može uočiti da se tekstovi **M** i **D** slažu u potpunosti u onim dijelovima kojih uopće nema u Divkoviću, a to su stihovi 143—148,

⁹ Ima i *Osorsko-hvarska pjesmarica*, Arhiv HAZU, I a 62, f.6: *humiglieno gouorechi* u značenju »ponizno«.

¹⁰ Grafiju *k* za /h/ ima i Dubrovčanin A. Gučetić (1549—1610), npr. u: *svetiek*, *gnik*, *bik*, *uvriedik*, *govoraku*, *kotiasce*, *okolasti*, *grieke*. Međutim, riječ je o tekstu tiskanom u Rimu, pa je lako moguće da je tiskar krivo identificirao slovo *h* kao *k*.

¹¹ Slično ima talijansko-hrvatski rječnik Petra Lupisa Valentiana (Ankona 1527): *codmo* za *hodmo*, *cocchiu* za *hoću*, *chouxuc* za *kožuh*, v. V. Putanec, »Filologija« 9, Zagreb 1979.

¹² Ovdje nije bilo moguće komparirati stihove 447—540 jer listovi na kojima se nalaze nedostaju u zagrebačkom primjerku Divkovića.

151—152, 229—234, 272—314, 327—328, 403—404, 425—428, 441—442.
Ukupno 66 stihova.

S druge strane, Divković ima 10 stihova (između Mikaljinog 440. i 441. stiha) kojih nemaju ni **M** ni **A**.

To bi već bio dostatan dokaz da pisac teksta **A** nije prepisivao iz Divkovića, već, ako je uopće prepisivao, da mu je predložak bio Mikalja.

Osim toga, stihovi 81—82, kao i 359—360 imaju isti redosljed u **M** i **A**, a obrnut u **D**. Tome možemo dodati još 52 stiha (to su stihovi: 26, 43, 45, 48, 56, 83—84, 86, 96, 100, 121—122, 166, 167, 179, 182, 192, 197, 202, 203, 204, 205, 206, 213—214, 228, 246, 263, 276, 317, 318, 326, 330, 346, 353, 354, 370, 374—375, 390, 399, 410, 419, 431—433, 436, 438—439, 443—444, 446) u kojima se u potpunosti slažu **M** i **A**, a **D** se razlikuje. Od ovih ćemo za ilustraciju navesti nekoliko interesantnijih primjera:

(26) M ke tužit'u vase stanke A ke tužite u vaše stanke	D ke imate svoe stanke
(100) M i A skriše se učenci	D Raskriše se učenci
(166) M i A sam sebe opogani	D A sam sebi zlo opravi
(197) M Ne hti Jezus stat mučeci A Ne ktie Jezus stat mučeci	D Na nj se Isus ne isprieci
(206) M I zavapi grieh ovo je A I zaupi griek ovo je	D I zavapi sam iz glasa
(288) M Ne hti Irud iskat suda	D Poče Irud iskat čuda
(326) M Tim g'osudit učiniše A Tiem g'osudit učiniše	D A još k tomu podmitiše
(370) M i A Izbien i modar bješe	D Izbien i krunjen on bješe
(410) M i A Po svem tijelu sta se tresti	D On proplaka željno dosti
(438) M U potrebi ovd' i svudi A U potrebi ovd'i i svudi	D U potrebu nekte bludi
(443) M Mandalina tad željaše A Mandaliena tad željaše	D Mandalina vapijaše

Sveukupno 122 stiha govore u prilog pretpostavci da je rukopis **A** ili prijepis Mikalje ili da oba teksta imaju zajednički izvor.¹³

¹³ Da je **A** prijepis Mikalje zaključuje Putanec i iz činjenice da iza *Gospina plača* slijedi i u Akademijinu rukopisu *Piesan od Božića*, »koja je uglavnom onakva kako je daje Mikaljin tekst u *Razmišljanju*, a ne slijedi tekst u Divkovića.«

Eventualni dokaz da je tekst **A** prijepis Mikalje bio bi stih
(436) **Iuan datie ukiu moi**

tj. »Ivan da ti je ukiv moj« koji je kao i u Mikalje

Ivan da t'je ukiv moj

što je Putanec razriješio kao pogrešku za **u kíp** kod Divkovića.

Samo u 33 stiha razlikuje se **A** od **M** i **D** (57—58, 63, 68, 88, 97, 123—124, 131, 148, 158—159, 164, 174—175, 195, 199, 236, 258, 263, 269, 324, 329, 345, 351, 355, 356, 359—360, 378—379, 422, 430). Rijetko kad su odstupanja potpuna. Obično je samo riječ o dijalektalnoj razlici, ili o upotrebi druge riječi, kao npr.:

stih Mikalja i Divković	rukopis A
(57) pritekoše	priskočiše
(58) raspletoše	raspustiše (kose)
(68) suzna	tužna
(88) sjedinjen	sadružen
(131) Poče grede tužna mati.	Poče kodec tužna Mati.
(148) protresaše	potresaše
(158) zaušak	zaušnicu
(174) stidiš	sramiš
(175) obazri se	obarni se
(199) rekao	reko
(258) privezavši	privezaše
(263) proći	prići
(329) zgoditi	pogoditi
(345) obernivši / obarnivši	obrativši
(351) skoro	barzo
(355) brda / barda	gore

A se razlikuje od **M** i **u** 7 daljnjih stihova (468, 481, 486, 492, 525, 533, 538), koji se ne mogu komparirati s Divkovićem jer nedostaju odgovarajući listovi. Međutim, ni ovdje ne nailazimo ni na jedan primjer potpune razlike u smislu stihova.

U samo tri stiha (113, 150, 347) **A** se slaže s Divkovićem, a beznačajno razlikuje od Mikalje, što je još jedan dokaz da su **A** i **M** u bližoj vezi nego **A** i Divković.

Stihova u kojima se tekst **A** razlikuje od Mikalje, kao eventualnog predložka, ima ukupno 182, pa oni ipak ostavljaju mogućnost da je postojao i neki njima zajednički izvor, bilo u predaji, bilo

pisani, koji su, dakle, ili znali napamet, ili su se njime služili pri prijepisu. Razlike, doduše, jesu uglavnom u dijalektu i vokabularu, ali ima indicija da je tekst **A** pisan po sjećanju, kao npr. u stihovima 146—147:

M to puk može činit da znaš
One pitaj ki slišaše

A to puk možeš čin da znaš
One pita ki slišaše

jer na taj način pisar niti bi tekst namjerno mijenjao, niti bi u prijepisu ovako pogriješio dva stiha redom.

Grafija **q** za (h) također je jedan od dokaza da **A** nije prijepis Mikalje, odnosno da možda uopće nije prijepis. Naime, netko tko tako dobro vlada jezikom kao što to čini pisac teksta **A** morao bi barem razlikovati foneme /h/ i /k/, premda /h/ možda i ne može izgovoriti. Drugim riječima, u prijepisu bi posebnu pažnju obratio upravo grafiji ovog fonema.

Postoji još nekoliko pokazatelja da je tekst pisan prema sjećanju, a ne iz predloška, a to su:

— prekrizhen stih 344. **smart** mu željahu, koji je ispod nanovo napisan za **njim** plačne grediaku (ako nije riječ o zabuni u prijepisu, pisar je vjerojatno bio ponesen stihom 342, koji glasi **smart** mu vidjet željaše)

— u stihu 363. postoji grafija **xemgli glau** (gzemlji) za **k zemlji**, koja ukazuje na to da je pisar zapisivao po sjećanju, i to onako kako je izgovarao. Da nije tako, napisao bi **g'zemlji** kao što ima u stihu 169. **g'dvoru**.

Ako **A** nije prijepis Mikalje, a ima dovoljno indicija da i nije, onda je vrlo vjerojatno da je osim Divkovićevog **Plača** postojala još jedna proširena varijanta ovog **Gospinog plača**, koju su poznavali i Mikalja i Divković i autor teksta **A**.

Također se može primijetiti da u Divkovićevom tekstu stoji mnogo participa prošlih umjesto čitave zavisne rečenice u **M** i **D**:

(411) **D** Križ dignuvši bi utemeljen
naspram **M** i **A** Križ dignut bi, utemeljen

(431) **D** Isus majku tad vidjevši
naspram **M** i **A** Isus majku tad gledaše

(432) **D** utješit ju hotijući
naspram **M** i **A** al utješit ne mogaše

(353) **D** Blažene se ne rodivši
i ke parsi ne dojivši

naspram **M** i **A** Blažene su ke ne rode
M I pars'one ke doje
A I parsi one ke ne doje.

Navedeni primjeri ujedno idu u prilog pretpostavci da je rukopis **A** bliži Mikaljinom nego Divkovićevom tekstu. Međutim, da je **A** samo prijepis Mikalje, ne bi se u mjestima u kojima se ne slaže s **M** slagao s **D** kao u stihovima:

(150) **D** Da Isusu zaušnicu

A Da Jezusu zaušnicu

naspram **M** Dad'Isusu zaušnicu

(347) **D** Ne plačite žene mene

A Ne plačite žene mene (iznad mene piše veće)

naspram **M** Ne plačite mene žene.

Iz ovoga zaključujem da, iako se možda prepisivalo iz **D** u **M**, ili iz **M** u **A**, ipak su svi ovi pisci ili morali znati napamet određene varijante *Plaća* ili su zapisivali od onih koji su ih znali napamet. Jedino se tako moglo dogoditi da se uvijek po dvoje slože kad odstupaju od trećega. Slično zaključuje i C. Fisković.¹⁴

U vezi s komparacijom tekstova *Pisanca od Božića* zaključci su otprilike isti kao i u prethodnom. Naime, opet su bliži tekstovi **A** i Mikalja, nego **A** i Divković. Međutim, također ima pokazatelja da je tekst **A** pisan neovisno o Mikalji.

Od 86 istovjetna su samo 43 stiha, dakle, polovica. Preostali stihovi razlikuju se, i to uglavnom u govoru (ikavski/ijekavski), kao npr.:

stih	M	A
84	D vice	djevice
79	tuj	tu
17, 76	Isusa	Jezusa
70	navistiše	navjestiše
33, 39	pastiri	pastieri
64	Oslak	osalak
61	u jasje	u jasli
60	milost	milos
58	u jasje	u jaslah
55	Diva	Djeva
50	najti	naći
48	ki je prišao	koji priđe
45	Anđel	Anđo
36	tma	tmina
35	svitlost	Svjetlos
31	biše	bješe
22	gnjiva	gnjeva
21	Diva	djeva

¹⁴ Građa 1953/24, p. 28.

22	Svemogući Bog to veli	semogući to Bog veli
24	Nemoj tuđa ti želiti	Nemoj tuđe ti željeti.

4. Mjesto 'Gospina plača' unutar dijakronije 'plača' kao žanra u hrvatskoj starijoj književnosti

U *Gospinom plaču* rukopisa A naslućuje se daleki odjek one osnove plača koja je zabilježena i u Klimantović-Glavićevoj varijanti glagoljskog 'plača',¹⁵ no, za razliku od ove koja ima odvojene didaskalije (tj. već je scenski prikaz *Muke*), 'plač' koji opisujemo zapravo pripada drugoj, tzv. *hvarsko-osorskoj redakciji*, i zadržao je versificirane »didaskalije«, katkada toliko kratke i tako uklopljene u stih da ih se zapravo može držati običnim narativnim povezivanjem niza dijaloga. Npr.:

(144) **Tergha Anna sta pitati**
Sctosi ucinio Ccininam snati
Receim Iesus sctome pitasc
to puk mosgesc cin da snasc.

No, zapravo nema pravih razloga da se ne zamisli eventualna inscenacija ovog *Plača*.

Ovaj *Gospin plač*, kao što smo vidjeli, potvrđuje raširenost žanra 'plača' i na dubrovačkom području.

Likovi koji se govorom javljaju u ovom *Plaču* su *Ivan, Marija, Krist, Mandaljena, Kaita, Pilat* i *Anna*, a spominju se još *Jozef, Juda* i *Nikodem*.

Plač započinje pozivanjem očitavoga puka (redovnika, očeva, majki, djevojaka i nevjesta) da sudjeluje u tuži Marijinoj, a zatim slijedi uglavnom Ivanovo pripovijedanje zbivanja oko muke i smrti Isusove (isprekidano govorom Marije, Isusa, Magdalene, Pilata, Kaita i Ane).

Usprkos pučkoj jednostavnosti, naivnoj, nezgrapnoj i često stereotipnoj rimi, kao u stihovima

¹⁵ Rukopis Arhiva HAZU, I a 25:

Muka b(og)a Gospodina
 I(su)h(rista) božia sina
 Po Ivanu vanj(e)listi
 plač Gospoi ki navisti
 Poslušajte, žene i muži,
 gdi preslavna d(i)va tuži,
 o preslavna b(o)žie mati
 sad vas hoće na plač zvati, vas h(rist)iane na plač zove,
 er v žalosti ona plove:
 Zovu duše b(og)u mile,
 sa mnom danas da procvile.

Transkripcija prema F. Fancev, Građa 1938/13, pp 195—208.

- (55) **Tad pritece Mandaliena
primjt Gospu ne bi liena**
 (49) **Kad Iuana sgleda placna
obranie ranna macna,**

Isusove riječi majci:

- (425) **On ioi rece umiglieno
pogh od tuda sueta sgieno
Vechiemisu suse tuoie
negh na krisgiu muke moie,**

kao i Marijine riječi u stihovima:

- (377) **Postoi sinko dusco moia
sad umira Mati tuoja
Date sgleda tusgna Maika
na cas oui od rastanka**
 (489) **Krisgmu Gospa Saghargliasce¹⁶
Aime Sinko uapiasce
Aimeq krisgiu prighnimigha
moie sinak ne darsgigha**

ni danas ne ostavljaju slušaoca ravnodušnim.

Bol se u ovom *Plaču* izražava slikom leda i kamena/stijene:

- (373) **Kad Marija Sinka sghleda
tad ostide uech od leda**
 (499) **Kadbi sarze bilo kami
plakalobi tad susami**
 (512) **A ja Stinem kako stiena
gledaiuchi martua sina.**

O piščevoj nemuzikalnosti svjedoče brojna preskakanja iz osmeraca u deveterce:

- (358) **sinouskochiete meso iestit**
 (360) **satouamchiese sue sghoditi**
 (432) **alli utiescit nemoghasce**
 (438) **u potrebi oudi i suudi**
 (468) **da ouemu puku oprostisc,**

a ponegdje ne nalazimo ni pravoga distiha:

- (375) **Ghdie pod krisgem niza trudno
pridagn pade zuilech tuardo.**

---

¹⁶ Ova i dio se također poklapa s latiničkim 'plačem' iz Picićeve zbirke kao i s glagoljskim prikazanjem *Muka Spasitelja našega* u prijepisu iz 1556, nastalom djelomično i iz Klimantovićeve *Plača*. Znači, motiv je zajednički objema redakcijama.

No, sigurno je da je praksa, tj. recitiranje (da li i scensko izvođenje?) *Plača*, silom prilika, ispravljalo pogreške ove nemuzikalnosti.

Osmerac, s jedne strane, idealno doprinosi ritmu, napetosti i tečnosti epskog pripovijedanja:

(79) **Oni Vojsku priprauisce
terie s Iudom odprauisce
Kadse uoiska priblisgiasce
na molitvi Iesus stasce
Terse karuiu uas snoiasce
ier put umrietse boiasce,**

a, s druge strane, omogućuje da govor, poput litanije, teče u jadicovku. Najbolji su primjer tome najdirljiviji stihovi *Plača*, kulminacija Marijine tuge:

(535) **O studence sgive uode
liep nauce dusce moie
Veletisi prisaqnuo
nesnansimise ucinio
Aime tuoie lize bielo
veletie potamnielo
Tuoie oci ke kad mraq
kako sgiarko sunze siaqu
Sadatisu potamniele
i suu suietlos isghubile
Strascnotite umorisce
krutotite oghrubisce
Tuoia usta sinko medna
ghorche sgiuci napoiena
Aime ruke tuoie medne
ke su sada probodene¹⁷.**

Ne možemo a da ne pomislimo na nekog hrvatskog, rustikalnijeg, Jacoponea da Todi¹⁸ i njegovu laudu:

VERGINE

Figlio, l'alma t'è uscita, — figlio de la smarnita,
figlio de la sparita, — figlio attossicato!
Figlio bianco e vermiglio, — figlio senza simiglio,
figlio, a chi m'appiglio? — Figlio, pur m'hai lassato!
Figlio bianco e biondo, — figlio, volto iocondo,
figlio, perchè t'ha el mondo — figlio, cusì sprezzato?

¹⁷ Nažalost, ovdje se tekst prekida.

¹⁸ Jacopo de'Benedetti (1236—1306), *Pianto de la Madonna de la passione del figliuolo Jesù Cristo*.

Bez obzira na samosvojnost talijanskih lauda i »originalnost« naših »plačeva«, iz njih izbija isti duh (pa i ritam) jadikovke. Kulturni intertekst zapadnog kršćanskog svijeta — žalopojka za božjim sinom, kao arhetipsko nadahnuće (samo za sinom) urodilo je, barem u posljednjem odjeljku *Gospina plača*, dojmovno, ne i činjenično, gotovo identičnim umjetničkim doživljajem.

5. ZAKLJUČCI

1. Prema vodenom znaku, datacija rukopisa *Gospin plač* I a 10 Arhiva HAZU pomiče se najranije u drugu polovinu 17. stoljeća.
2. Ovaj tekst nije prijepis Divkovića, kako je zaključio S. Đorđević, već je gotovo istovjetan Mikaljinom *Gospinom plaču* objavljenom u knjizi *Bogoljubno razmišljanje od očenaša*, Požun 1642.
3. Vjerojatno je da su i Mikalja i pisac Akademijinog rukopisa I a 10 poznavali, osim Divkovićevog teksta, još jednu proširenu varijantu *Gospina plača*.
4. Također je vjerojatno da su ili oni sami, ili pak oni od kojih su čuli *Gospin plač*, znali alko ne čitav tekst, onda barem čitave njegove odlomke napamet, te se tako i moglo dogoditi da se uvijek po dva teksta slože kad odudaraju od trećeg.
5. Jezične karakteristike ovog rukopisa navode na zaključak da je njegov pisac iz Dubrovnika. Zbog izgovora /k/ umjesto /h/ pretpostavlja se da je romanskog porijekla.
6. Iz grafije q za /k/ umjesto /h/ može se zaključiti da pisac tekst nije prepisivao iz predloška već da ga je bilježio prema sjećanju odnosno kako ga je čuo. U protivnom bi obratio veću pažnju na razlikovanje /h/ od /k/, s obzirom da inače dobro vlada jezikom.
7. *Gospin plač* o kojemu je ovdje riječ pripada **hvarsko-osorskoj** redakciji, tj. »didaskalije« su versificirane. Međutim, postoji sličnost i s Klimantović-Glavićevom varijantom što upućuje na zajedničku osnovu obaju redakcija.

6. PRILOG: Prijepis rukopisa I a 10¹⁹

- 0 GOSPIN PLAC
 1 Muka Gorka Gospodina
 Isukarsta Boſgia Sina
 Po Iuanu Vandielisti
 Koi Gospi Plac Nauieſti
 Placniem glaſom ſuieh uas mogliu
 Sliſcte Maiku Ieſusou
 Ka uaf sada na Plac Soue
 Ier u gorchiem Mukam Ploue

---

¹⁹ Originalna grafija

- Soue duſce Boghu Mile
- 10 Da saiedno ſcnom Prozule²⁰
 Vi poſcteni Redounizi
 Ieſuſoui Naſhiednizi
 Oſtauite ſad Bitkante²¹
 Tere poite placne cante
 Sada zarque poruſcite
 Ter sa Meſctrom ſui tuſgite
 I puk na plac probudite
 Sa Ieſuſom prozuilite
 Molim oze moie draghe
- 20 Skupte kſebi ſinke mlade
 Ter placite Boſgia ſina
 Isukarſta Gospodina
 Koi sa naſ inuku prima
 I na kriſgiu nagh umira
 I uas mogliu mile maike
 Ke tuſgite u uafcie stanke
 Keste ſgialoſt iur imale
 Kadſte ſinke pokopale
 Vaſte²² chieri poruſcite
- 30 Terik plakat naucite
 I neuieſte i dieuoike
 Placne pieſni sada poite
 V zarnose obuzite
 Tere s Gospom ſue tuſgite
 I uas mogliu prauoierni
 Poſluſcate ſarzem ſmierni
 Od Marie ghorchu tuſgbu
 ter proplacte ſcgnom u druſgbu
 Sue ſtuoregnie ierie sdruſgi
- 40 Tresuchise ſcgnom u tuſi
 A ſad pomgnie ſue oſtaute
 ter ſliſciaite placne glaſke
 Kako Gospa ſue predasce
 ter zuilechi poghledasce
 Chichie ciuti tuſgne glaſe
 od Ieſusa koinas ſpase
 A tot Iuo zuilech tece
 tad Maria Ghospa klece
 Kad Iuana ſgleda placna

---

²⁰ Greſkom umjeſto *Prozuile*.

²¹ Na prvom liſtu ſtoji *bickante*.

²² Greſkom umjeſto *vasce*.

- 50 obraine ranna macna
 Chadioi placno usghouori
 pade gospa niza doli
 Darsgiatise uech nemosgie
 sgialosnose prinemosgie
 Tad pritece Mandaliena
 primit Gospu nebi liena
 Gospi sestre priskociscie
 nad gnom kose raspuscitise
 Plac cigniaqu f Mandalienom
- 60 ja Iesusom Gospodinom
 Kadse gospi f uies pourati
 placna Iuu fta pitati
 Iuo draghi nuse ustani
 termi tusgnoi maizi kasgi
 Ghdie Iesus moia dika
 toie Iuo fla prilicha
 Tada Iuan pade niza
 Sakri skuscze tusgna liza
 Gospi casa tusgne glase
- 70 od Iesusa koi nas spase
 Zarno ruqo usmi nase
 erti nosim tusgne glase
 Iuda isda mesctra suogha
 sliem sgidouom sinka tuogha
 Od poglauriz iska pomoch
 da Iesusa isda obnoch
 Ierbo u dne nesmiasce
 od mnosctuase on boiasce
 Oni Voisku priprauisce
- 80 terie f Iudom odprauisce
 Kadse uoiska priblisgiasce
 na molitui Iesus stasce
 Terse karuiiu uas snoiasce
 ier put umrietse boiasce
 Angio f nebba k gniemu pride
 pokriepiuscigha opet otide
 Pokli Iesus bi pokriepglien
 f uogliom Oza iur fadrusgen
 Etot Iuda f Voiskom dosge
- 90 suproch uoiski Iesus pogie
 Kadim rece kogha isctete
 udarisce sui na pete
 Pokasa'im suoiu krepost
 alli biesce na gniq fliepost

- Zelouomgha Iuda isda
 i sgidouom tada prida
 Kadse Iesus scnim posdraui
 podbisciegha kako laui
 Podbiscegha orusgnizi
- 100 a schriscese ucenizi
 Tubi Gospo puko kami
 diegha biu palizami
 I kamegniem kruto dosti
 a orusgiem bes milosti
 Kadmu şgledaq Gospe lize
 ustresoxe od tuscgize
 Modrizemu ispriecene
 i sue karuiu ismiescane
 Vas isragnen tai cas osta
- 110 i poghardien sgielno dosta
 Ismucisce Gospe tako
 pak suesasce naopako
 Od semgliegha podighosce
 tergha strascno pouedosce
 Scnime k Anni dotekosce
 şflocinzomgha sui rekosce
 Barso qodi dagha uidisc
 ako uidiet sinka sgielisc
 Sctot od gniegha Maiko tuore
- 120 ier dochtigha ne umore
 Kada Iuan Maigi rece
 kako martua Gospa klece
 Strascna grosna nagnin dogie
 britki macioi sarşe progie
 Ter ostide kako kami
 poliusoise sua susami
 Potamnioi tuscnoi lize
 od tolike tad tuscgize
 Saupi Gospa sad qodimo
- 130 dagha sgiua şatecemo
 Poce qodech tuscna Matti
 grosne suse prolieuati
 Sarşe striele proqogiaqu
 kaplie karui kad uigiaqu
 Kudie uogien ke kapaqu
 i po putu sude staqu
 Kad dogiosce prid duor k Anni
 alli biequ tu duorani
 Pristupiti tu ne smiesce

- 140 ier u duoru iesus biesce
 Is daleka ſta gledaqu
 die ſgidoui uapiaqu
 Tergha Anna ſta pitati
 Sctosi ucio Csininam ſnati
 Receim Iesus ſctome pitasc
 to puk mosgesc cin da ſnasc
 One pita ki slisciasce
 i moi nauk potresasce
 Iedan dighnu tad desnizu
- 150 da Iesusu sauscnižu
 Tergha psue i ſlo qara
 tacolise odghouara
 Kad to ſaciu tusgna mati
 poce suse prolieuati
 Aime sinko sgieglio moia
 tusgnatie Maika tuoia
 Aime sinko tilli primi
 tu sauscnižu megiu gnimi
 Nemilote sinko tuore
- 160 doklemiće ne umore
 Aime Iuda quimbenice
 prislocești ucenice
 Tili prida Mesctra tuogha
 sliem sgidouom sinka mogha
 Varlot mene sada rani
 a sam sebe opoghani
 Kade Gospa riec isusti
 is duorase narod pusti
 Prie neghli g'Duoru dogie
- 170 qarło Iesus suesan progie
 Saupi Gospa Aime sinu
 scto mimome muce minu
 Scto toliko qarło biesgisc
 allimise Maike sramisc
 Obarnise slato moie
 Mariate Maika soue
 Iosct da sarže bude kami
 placalobi tad susami
 Tad pogiosce scnim biesgiechi
- 180 padde Gospa tu zuilechi
 Odaqnutmu ne dadosce
 negh prid Kaifu dotekosce
 Vas puk poce nagn uapiti
 tere kriuo suiedociti

- Da isnosi sakon noui
 po suoi semgli cesarouvi²³
 Ter puk mami qarliem cinom
 cinechise Bosgiem sinom
 Ioscter biequ primachnuli
- 190 uapiuchi mismo culi
 Moghu zarqu rasghraditi
 i u tri dni sagraditi
 Vas puk nagn uapiasce
 alli Iesus muce stasce
 Usta Kaifa tadmū rece
 ti sin Bosgi qochies bitti
 Neqtie Iesus stat mucechi
 neghmū rece oue riedi
 Dobro reko iesa i sam
- 200 da sin Bosgi prauī iesam
 Od sad mechies ti uidiēti
 u oblaku priqoditi
 Na nebesa priqodechi
 s Desnu Bosgiu ter siedechi
 Rasdrie Kaifa suite suoie
 i saupi grieq ouoie
 Neiscite uech suiedosgbe
 neciusteli psostue oue
 K Pilatugħa sui rekosce
- 210 tere scnime potekosce
 Na obrasmu sui pgluuuauqu
 prid pilatom uapiaqu
 Dostoianie smarti grube
 scripiuchi nagn sui sube
 Ier cesarom on se darsgi
 ter puk mami damu slusgi
 Puuk mami qarliem cinom
 cinechise Bosgiem sinom
 Tad u Gradu Irud Biesce
- 220 s Pilatomse slo qotiesce
 Posla gniegha tad Pilato
 dagħa Irud sudi za to
 Vodechigha tako rusgna
 sa gnim maika zvili tusgna
 Vapiasce sgielgno tada
 dragħi sinko kud gresc sada

---

²³ Greška za *cesaroui*.

- Kad dogiosce prid Iruda
 neqtie Irud iskat suda
 Neghse mnogho uesegliasce
- 230 er Iesusa on uigiasce
 Biusci odauna to sgielio
 dabi cudo tkoie uidio
 Cuosam rece dasi suda
 ucinio mnogho cuda
 Otto uino otto uoda
 ucin sada cuda tuoia
 Voin daie uoda Vino
 kakosi i prie ucinio
 Mnoghe riei gouorasce
- 240 alli Iesus muce stasce
 Tadse Irud fcnim narugha
 Gospodin a qugie slugha
 Bielu suitu nagn stauisce
 k'Pilatum odprauisce
 I s'Pilatom iedno Biesce
 s'kiemse prie f'lo qotiesce
 Koi Iesusa Pouedosce
 scnim Pilatu potekosce
 Kad dogioscie scnim na urata
- 250 uliesosce prid pilata
 Prid Pilatom uapiaqu
 uech ne karsmai gouoraqu
 Sudi dagha umorimo
 ergha kriua naqodimo
 Pilat poce tad misliti
 tergha cini bici biti
 Tugha bisce mnogho gliuto
 priuesasce k f'tupu kruto
 Tad prid duorum maika stasce
- 260 ter sgialosno usdisasce
 Aime meni sinak pati
 nemoghugha odaruati
 Nedadumi kgniemu prichi
 sadmi qochie sgiuot occhi
 Kad ciu Iesus maiku Placat
 a sam sgiegno poce iadat
 Od stupagha oduesasce
 po suem duoru potesasce
 V kilounugha oblaciaqu
- 270 gouorechi udaraqu
 Prorokuinam kotte udri
 akos Iesus ti primudri

- Pak tarnou krunu suisce
 na glaumu postausce
 Nabiscieie sasueiq strana
 damu probi do mosgdana
 Koi sarge da ne place
 smifclijuchi oscetre drace
 Ranam gniegha isranisce
- 280 i fkarletom ogharnusce
 Prikasagha Pilat puku
 uqitiuscigha sa ruku
 Dagha uide isragnena
 tarnouom krunom okrugnena
 Tad Pilato gouorasce
 eto Couiech Casouasce
 Iedabise ukrotili
 tergha na smart ne prosili
 Oni uechma uapiaqu
- 290 propni gniegha gouoraqu
 Tad Pilato sue snadiesce
 da qimbeno pridan biesce
 Kad na moi fada nebbi
 propnitegha ui po sebi
 Naqogiugha bes kriuiine
 nie prauo da poghine
 Pustitegha rad Blagh dana
 a propnite barabana
 Barabana sui Prosiaqu
- 300 na Iesusa uapiaqu
 V Palaciu uliesausci
 upitagha odkudasi
 Niscta Iesus tad ne Rece
 Pilatomu ouo rece
 Sascto meni ne odghouarasc
 alli moiu oblas nesnasc
 Iate moghu poghubiti
 i moghute ia pustiti
 Rece Iesus a Pilato
- 310 fctome pitasc uechie sa to
 Datti nie odsgar dato
 nebi imo oblas na to
 I kome tebi prida
 uele uechi on grieq ima
 Od tad Pilato qotiasce
 dagha pusti nastoiasce

- Al fgidoui uapiaqu
 propni propni gouoraqu
 Ier akogha na²⁴ poghubisc
- 320 Cesarou milos gubisc
 Ierse kragliem nasciem Cini
 ter Cesarou puk on qini
 Neimamo mi fad kraglia
 negh flugimo fui cesara
 Cefaronmu poprietifce
 tiem g'osudit ucini fce
 Ier kad fliscia to pilato
 usboiase ueoma fa to
 Pilat qotie gnim poghodit
- 330 a na duscu on grieq dobit
 Ifuedegha tad Pilato
 na sud miesto Likostrato
 Blisu brieme fciesto biesce
 kad Iesusa osudiscie
 Tad Pilato ruke umi
 pridauscijngha gnim osudi
 Konoponmu fuesa gharlo
 krisgmu dasce nosit qarlo
 Humiglieno tad krisg primi
- 340 fagharligha pogie fcniimi
 Vas puk fagnim tezia fce
 smartmu uidiet fgiegliasce
 Mnoghe fgiene tu biaqu
 fa gnim placne grediaqu²⁵
 K gnimse Iesus obratiusci
 terim rece oue riedi
 Ne placite fgiene mene²⁶
 negho placte fame febe
 I placite finke uasce
- 350 koi mene na smart dasce
 Erchie brieme barso biti
 tusgnechiete gouoriti
 Blafgienesu ke ne rode
 i parsi one ke ne doie
 Gore fadse oborite
 ternas tusgne pomorite

---

²⁴ Greška umjesto *ne*.

²⁵ Stoji umjesto prekrizhenog stiha: *smart mu uidiet sgiegliaqu*.

²⁶ Iznad *mene* piše drugom tintom *veće* što je očito napisao neki kasniji vlasnik rukopisa.

Kaduam dogiu grad podsiestit
 ſinouskochiete meso iestit
 Nechietese pokaiati

- 360 ſatouamchiese ſue sghoditi
 Iesus riedi gouorechi
 pogie putem krisg nosechi
 Prighnu xemgli glau dracnu
 da ne uidi Maiku placnu
 Teski krisg Iesus nosechi
 euo Maika ghre zuilechi
 Pritecemu tusgna Mati
 nemosgiegha ni posnati
 S rasboinizi grediasce
- 370 isbien i modar biesce
 Negho Iuan tad pritece
 onot sinka Maizi rece
 Kad Marija ſinka sghleda
 tad ostide uech od leda
 Ghdie pod kriſgem niza trudno
 pridagn pade zuilech tuardo
 Postoi ſinko dusco moia
 ſad umira Mati tuoia
 Date ſgleda tusgna Maika
- 380 na cas oui od rastanka
 Iesus Maiku tad uidieusci
 pade niza kriſg pusctausci
 Suse poce ſcgnom roniti
 Maizi ſuoioi gouoriti
 Tiſe Maiko prinemaghasc
 a men uechiu tughu dauasc
 Neka Maiko Muku tarpim
 neka mukom puk odkupim
 Hochmi Maiko pokoi datti
- 390 nemoimise uech placati
 Aimeq ſinko ſcto to rece
 ti umirasc ſctochiu uechie
 Tad ſgidoui pritekoscce
 i Scimuna priuedoscce
 Dasce gniemu krisg nositi
 a Iesusa ſlo uoditi
 Maiku ſcnime rastauisce
 i ſgialosno razuilisce
 Kadbi ſarze bilo kami
- 400 plakalobi tad ſusami
 Kad pogiosce ſcgnim biesgiati

- padde Gospa tu placati
Pak na miesto kad dogiosce
is qaglinegha tu fuucosce
Suemu rane ponouifce
kad gnim na krisg udarisce
Pribifcemu ruke i noghe
fadascemu tughe mnoghe
Od tolike tad bolesti
- 410 po suem tielu stase tresti
Krisg dighnut bi utemeglien
na gniem Iesus uas isragnien
Tad bi propet sin Marie
na uarq gore Kaluarie
Kada doghie Gospa blisu
nagie finka iur na krisgiu
Od tuscize fua darchiasce
na krisg ruke propigniasce
Aime finko fcto uech cinisc
- 420 fctome na tuoi krisg ne primisc
Primi sinko na krisg mene
nech i meni lize uene
Da na krisgiu tebe fdrugim
pored tobom da iaa tuscim
Onioi rece umiglieno
pogh od tuda sueta sgieno
Vechiemifu fusetuoie
negh na krisgiu muke moie
Vighiu finko da fkoncauasc
- 430 tuoiu maiku komu ostaugliasc
Iesus maiku tad gledasce
alli utiescit nemoghasce
Videch dase tusgna mucu
Iuanue priporuci
Etot fgieno finak tuoi
Iuan datie ukui moi
Miescte mene onti budi
u potrebi oudi i fuudi
K Iuanuse pak obrati
- 440 ouo datie tuoia Matti
Primi Maiku Iesusou
sa pridraghu Maiku tuoiu
Mandaliena tad sgiagliasce
krisg Iesusou ter ghargliasce
O Iesuse koimi prosti
scto fagriesciq od mladosti

- Moie grieqe fad ti plachias
 Gorchu muku sa me primasc
 Iaa faghriesoiq iaa slo ciniq
- 450 fapouiedi iaa pristupiq
 Suakka mukka meni daie
 er moi Iesus prauedanie
 Iesus Eli uapiasce
 tad od sgiegie uas ghorasce
 Tad sgidoui pritekosce
 fgiuci i osta prinesosce
 Spunghu iednu napunisce
 pak Iesusa napoisce
 Toi fgidoui ucinisce
- 460 i pismase ispunisce
 Kad okusi neqtie piti
 negh face ozu gouoriti
 Suarfcenoie trud i Muka
 koie podnieq radi puka
 Iosctte Oce dragho molim
 fa ou muku komse bolim
 I fa gliubau kumi nosisc
 da ouemu puku oprostisc
 koi mene ne posnau
- 470 nekti qualu sui usdañu
 Neton rieci te isusti
 prida ozu fuoi duq pusti
 Kad glaiizu Iesus prighnu
 tada gospa fua ostinu
 Po ti nacin tad uszuili'
 fuuda tusgan glas rasdieli
 Nebo use tannos nase
 er isdasce koinas spase
 Od Vremena od fciestogha
- 480 do Vremena deuetogha
 Tad Marija zuili gliuto
 a semgliase trese kruto
 Suse²⁷ kruto tad ftrasciaqu
 iere tmine fuuda ftaqu
 Straquouita trescna stade
 kamegniese raspuzasce
 Pristrasceni fui tu ftaqu
 Sinnie Bosgi gouoraqu
 Krisgmu Gospa faghargliasce

---

²⁷ Umjesto *sui se*.

- 490 Aime ſinko uapiasce
 Aimeq krisgiu prighnimigha
 moie ſinak ne darſgigha
 Pak ſgidoui tu dogiosce
 ſulizomgha probodosce
 Tad protece karu i uoda
 daſe ſpaſe cegliad mnogha
 Pakmu ſuite rasdieliſce
 teriq u grad odprauisce
 Tada Goſpa to uidieuſci
- 500 pađe niza krisg puſtauſci
 Kako ſueſt Marij dogie
 britki macioi ſarze progie
 Karu po ſemgli zeliuaſce
 Aime ſinko uapiasce
 Kadme Angeo poſdraugliaſce
 inakomi gouoraſce
 O Maria ſdraua buđi
 tegha nighda ne ſabuđi
 Sina Boſgiegha qocch roditi
- 510 ueſelachies uasda biti
 A ia ſtinem kako ſtiena
 gledaiuchi martua ſina
 Molitemi Nikodema
 dami ſkine dragha ſina
 I Jozeſa douedite
 i ſenim litue donesite
 Pilatue Iozef moli
 i Ieſuſa on iſproſi
 Da Ieſuſa u ghreb ſtaui
- 520 da na krisgiu ne oſtane
 Priſloniſce krisgiu ſkale
 tad nebiſce ſue male
 Tad pod krisgiem Maika ſtaſce
 dagha primi tu cechaſce
 Kadmu caule iſmizaqu
 Goſpi ſarze iſdiraqu
 Ona Ruke raſpigniaſce
 daiemigha uapiasce
 Slimiuſcigha maiži daſce
- 530 er od tughe umiraſce
 Ieđu poce tad uapiti
 ſinu ſuome gouoriti
 Koi ghrieqti tuoi bieſce
 terte tako umoriſce

O študence šgiue uode
 liep nauce dusce moie
 Veletisi prišaqnuo
 nesnanmisise ucinio
 Aime tuoie lize bielo

- 540 ueletie potamnielo
 Tuoie oci ke kad mraqu
 kako šgiarko šunze šiaqu
 Sadatisu potamniele
 i šuu šuietlos isghubile
 Strascnotite umorisce
 krutotite oghrubisce
 Tuoia usta šinko medna
 ghorche šgiuci napoiena
 Aime rake tuoie medne
- 550 ke su sada probodene

Piesan od Bosgichia

- Proslauimo oza Bogha
 kinam posla šina šuogha
 šinom šuciem nas pogliubi
 danas ghrescne ne poghubi
 Nemosgienam uechie dati
 negho šina nam poslāti
 Sato brachio Boghu poimo
 i ueselo prid gnim štoimo
 Rasumiesmo dobro u šuem
- 10 šinte ozu takmen u šuem
 Suetiem Duqom Bogh iedini
 ki sue mosgie i šue cini
 Da to boglie primisc Brate
 uputise šam Bogh šate
 Iurgha uechie ne ostau
 ako šgielisc prich u šlaui
 Boghie Iesus Couiech prau
 tomse rieci diauo dau
 Snamo daie Bosgich danas
- 20 erse rodi Iesus ša nas
 Marijagha rodi dieua
 nas isbau
 Boghia ghniewa
 Boghie Iesus nasce blagho
 šuienam budi uele dragho
 I Marij poimo sato
 kanam rodi raisko šlato

- Ako pitasc fascto prigie
 danas spasi s Neba figie
 Boghse rodi u Betlemu
- 30 fa pomochi nas u suemu
 Gradu ime tako biesce
 kako prorok fueti pisce
 Tui pastieri blisu ftaqu
 pi²⁸ oucizam i ne spaqu
 Suietlos Bosgia na gniq prigie
 i sua nochna tmina otide
 Mnosct Angiela tu biaqu
 flau Bosgiu ki poiaqu
 Pastierise fui ciugiaqu
- 40 ftraqom knebu ter ghledaqu
 Angielise uesegliaqu
 dobre glase casouaqu
 Slaua Boghu mir Couieku
 dobrouoginu u uiek uieku
 Iedan Andio doli flechie
 prigie kgnima terim rece
 Spasiteglse rodi danas
 koi prigie f'Neba fa nas
 Ne kartite uechie fti
- 50 gochietegha blisu nachi
 Boghie pouit u Betlemu
 poite tamo i ui kgniemu
 Sui rekosce kad prigiemo
 iesususe poklonimo
 Dieua fina pouiasce
 koi suiетom fuiem uladasce
 Slamigumu prostirasce
 tergha u jaslaq Postaugliasce
 Pakgha poce tu moliti
- 60 fa milos nam isprositi
 Bogh u Iasli pociuasce
 ki na nebu ueoma fiasce
 Volak fimu odghogniasce
 osalakmuse poklagniasce
 Koi Bogha fnaqu tada
 a ghrescnikgha nesna sada
 Pastierise pouratisce
 glasom Bogha proslauisce
 Slau Bosgiu ko uidiesce

---

²⁸ Greškom umjesto *pri*.

- 70 drusginie nauiestisce
 Al da radost uechju imaiu
 rekosceim da gledaju
 Ka Betlemu potezite
 şpasiteglia da uidite
 Potezite i ui do Grada
 i uidite Iesusa mlada
 Mladienazie şlagi od Meda
 ki na dobre milo gleda
 Tuse Boghu poklonite
- 80 ter şa grieqe usdaqnite
 A maria Bosgia Mati
 qochie şa nas milos datti
 Slaua tebi nasc Iesuse
 od Dieuize ki put use
 S Boghom ozem suetiem Duqom
- 86 budi po sue uieke uiekom Amen

Varq Vierouagnia

- Vieruem u Bogha oza
 şemglie i liepa neba stuorza
 İedinogha rodi şina
 Isukarsta gospodina
 Onie facet şuetim duqom
 i Marie i gnie Muqom
 Ona gniegha dieustom rodi
 i prisuetiem mliekom doi
 Mukku pria od Pilata
- 10 proli karu uriedniu od slata
 On na krisgiu bi pribiuen
 i şa ghrieqe nascie umoren
 Pak pokopan u tmu şide
 trechi dan opeta nigdie
 Kad uskarsnu da ciudesa
 pak uside na nebesa
 Ozu şiede şdesnu ştranu
 dokle martui şui ustanu
 A pak qochie na şud prichi
- 20 şuiiq po dielieq osuditi
 Duqa şueta uieruemo
 zarqu Bosgiu posctuemo
 Vgnoi prauo posuechiegne
 u gnoi greqou oproşctegne
 İosct darsgimo sa istinu
 diela suetieq şuiiq opchinu

- I ioset dachie bit po smarti
 uskarsnuchie nascie puti
 Tadchie Iesus fnebbia fichi
 30 dobre od flieq rasdieliti
 Suechie dobre sobom oduest
 u Raiskuiq flau uuest
 A fue flechie osuditi
 ghdiechie u mukaq uasda biti
 Ne qodimo u tu drugbu
 ostauimo diaulu slusgbu
 Nechie tamo biti fmieqa
 Kaise Brate tuogha grieqa
 Ako nechies bit u tusi
 40 fapouiedi ti obslusgi

Suarq Deset Sapouiedi

- Bogha uisce suegha gliubi
 tuoie dusce ne poghtubi
 Ne saklinse kriuo Brate
 sarsgba Bosgia ier gre nate
 V Nedieglu iur ne tesgi
 Boggha moli a ne lesgi
 Roditeglie casti tuoie
 a tebechie diete tuoie
 Boghie reko ne ubiti
 10 iskargniegha ter gliubiti
 Brachiu gliubi kako febbe
 ier Bogh qochie to od tebe
 Ne osquarni tiela tuogha
 bes fakona boise Bogha
 Negh da rodisc tuoie rodiegne
 koiechie biti na fpasegnie
 Ghrieqse Brate snai ne prascta
 ghdisie tugie ne pourachia
 Akos fuiedok prauo rezi
 20 kriuiniese fuak odrezzi
 Tugie fgiene ne posgieli
 femoghuchi to Bogh ueli
 Ako qochies fspasen bitti
 24 nemoi tugie ti sgieglieti

Posdraugliegnie k svakomu Vdu Ifukarstou
 i Praporucegnie samogha sebe gniemu

Sdraua ftrascna fuiem Vladaozom Glauo Gosp
 odina isukarsta fpasiteglia nasciegha is radi

- tarnouiem uienzom okrugniena i tarstiu
 udarana ŝdrauo prigliubliesgiuo lize ŝpasi
 teglia nasciegha Isukarsta is radi nas popgl
 iuuano i ŝauscnizami ispgliuskano ŝdrauo ued
 re occi Gospodina Isukarsta ŝpasiteghia nasciegha
 is radi nas ŝusami ŝaplakane ŝdrauo medna
 i garlo prislanko Gospodina nasciegha Isuk
- 10 arsta is radi nas ŝgiucim i ostem napoena ŝdra
 uo usci plemenite Gospodina Isukarsta ŝpasite
 ghia Nasciegha is radi nas porughane i ŝauscni
 zami udarane sdrauo urate ponisgieni isu
 karstou is radi nas po uratu ismlachien
 Sdrauo ŝkino prisueta is radi nas isbiena
 Sdraue casne ruke i miscize Gospodina nascie
 gha Isukarsta is radi nas na krisgiu raspete
 sdrauo parsi prikrotkie Gospodina Isukarsta
 Spasiteghia nasciegha is radi nas na muzi
- 20 promucene ŝdrauo rebra prislauna Gospo
 dina Nasciegha Isukarsta is radi nas kop
 gliem uoinika probodena ŝdrauo Gospodina
 Isukarsta ŝpasiteghia nasciegha ŝueta i milo
 ŝargna kogliena ŝa nas na molitui prikle
- 25 knula

RÉSUMÉ

»PLANCTUS MARIAE« DES ARCHIVES DE L'ACADÉMIE CROATE
 DES SCIENCES ET DES ARTS (I a 10) COMPARE AU »PLANCTUS«
 DE JAKOV MIKALJA AINSI QU'A CELUI DE MATIJA DIVKOVIĆ

L'auteur analyse le manuscrit d'un *Planctus Mariae* de la fin du
 XVIIe siècle se trouvant dans les Archives de l'Académie Croate des
 sciences et des arts de Zagreb (I a 10), et le compare au »planctus« de
 Jakov Mikalja ainsi qu'à celui de Matija Divković.

Le texte du manuscrit I a 10 est presque identique à celui de Mi-
 kalja.

Il est certain que Mikalja, ainsi que l'auteur du manuscrit I a 10,
 a connu le texte de Divković, mais aussi bien une autre variante de
 »Planctus Mariae«, plus large des précédentes.

D'après les caractéristiques linguistiques du manuscrit I a 10 on
 suppose que son écrivain est un homme d'origine romane (la pronon-
 ciation de /k/ au lieu de /h/) de Dubrovnik.

Aussi bien, d'après la graphie de *q* pour /k/ au lieu de /h/, l'auteur
 de l'article constate-elle que l'écrivain du manuscrit I a 10 connaissait
 par cœur, sinon le tout, alors au moins des parties entières du »planctus«.

Ledit »Planctus«, avec ses »didascalies« versifiées, appartient à la
 rédaction de Hvar—Osor. Cependant, il existe une certaine similarité
 avec la variante de Klimantović—Glavić ce qui présupposerait une base
 commune des deux rédactions.